

Een stap naar professionalisering

Onderzoek naar de professionalisering van de groepsleider in de residentiële zorg van 1945 tot 1965

N. van der Sluys, S3836908

Bachelor Pedagogische Wetenschappen (PABA6002)

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Dr. M Dekker

7625 woorden

Abstract

In recent years, various problems have occurred in Dutch youth care, including waiting lists, high work pressure and a lack of expertise of youth care professionals. In addition there are concerns about the quality of care and the safety of children in youth care institutions (Inspectie Gezondheid en Jeugd et al., 2021). To tackle these problems, further professionalization of youth care is being looked at. Professionalization is a recurring topic in youth care and often seen as the solution for the existing problems (Dekker, 2016). After the second world war professionalization was seen as the needed solution for the lack of skills of the group leader in residential care (Dekker, 2016). The research question of this thesis is: “What did the discussion about professionalization look like in the pedagogical journals in the period from 1945 to 1960 when it comes to the group leader in residential help in youth care?” Articles from pedagogical journals were selected and analyzed using a self-made instrument. The results show that the discussion on the group leader in residential care was often concerning further training and tasks of the group leader. There was an uncertainty on what the tasks of the group leader should be and also on how the group leader should become more skilled in this work field.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Aanleiding en probleemstelling	3
Vraagstelling en deelvragen	5
Theoretisch Kader	7
Kinderbescherming	7
Groepsleider	8
Professionalisering	8
Methode	11
Onderzoeksdesign en bronnen	11
Selectie van de artikelen	12
Inclusie- en exclusiecriteria	12
Analyse	13
Context Hoofdstuk	16
Maatschappelijke ontwikkelingen	16
Jeugd Wetten en beleid	17
Residentiële zorg	18
Professionalisering	19
Resultaten	20
Onderwerpen van de tijdschriftartikelen	20
Wat werd er geschreven over de professionalisering van de residentiële zorg op basis van de kenmerken van de professionalisering theorie van Freidson (2001)?	21
Arbeidsdeling en body of knowledge and skills	21
Arbeidsmarkt	23
Opleiding en training	24
Beroeps-ideologie	25
Wat wordt er geschreven over de godsdienst en de groepsleider?	25
Conclusie	28
Discussie	30
Implicaties en beperkingen	30
Vervolgonderzoek	31
Literatuurlijst	33
Bijlage 1	37
Bijlage 2	38
Geraadpleegde tijdschriftartikelen	38

Inleiding

Aanleiding en probleemstelling

De afgelopen jaren zijn er verschillende problemen aan het licht gekomen in de Nederlandse jeugdzorg, waaronder wachtlijsten, hoge werkdruk en gebrek aan deskundigheid van jeugdzorgprofessionals. Ook zijn er zorgen over de kwaliteit van de zorg en de veiligheid van kinderen in de jeugdzorginstellingen (Inspectie Gezondheid en Jeugd, 2021).

Om deze problemen aan te pakken, wordt er gekeken naar verdere professionalisering van de jeugdzorg. Dit kan bijvoorbeeld door het versterken van de samenwerking tussen verschillende disciplines, maar ook tussen de overheid en het sociaal werk. Van belang is een goede balans tussen de overheid en sociaal werk (Van Pelt, et al., 2020). Ook kan de samenwerking tussen de overheid en het sociaal werk zorgen voor spanningen en discussies. Bijvoorbeeld wanneer de overheid zich veel bemoeit met de inhoud van het sociale werk, maar wanneer de financiële steun van de overheid onvoldoende is. Ook tussen de verschillende disciplines binnen de jeugdzorg is een goede afstemming en samenwerking gewenst. Een “bredere” professionaliteit, waarin de zorg domein overstijgend is, kan de zorg sneller en doelgerichter laten verlopen (Friele et al., 2018). Als een jeugdige of het gezin bijvoorbeeld last heeft van meerdere problemen tegelijk, is het sneller en beter voor de professionals van verschillende gebieden om samen te werken.

Naast een goede samenwerking met de overheid en verschillende domeinen, is het verbeteren van de kwaliteit van de jeugdzorg en daarbij het verbeteren van de opleidingen en bijscholing van de jeugdzorgprofessionals belangrijk voor de verdere professionalisering van de jeugdzorg (Friele, et al., 2018). Het ontwikkelen en implementeren van “evidence-based” methoden en interventies, kan een manier zijn om de kwaliteit van de jeugdzorg te verbeteren.

Dit zijn methoden en interventies waarvan wetenschappelijk is aangetoond dat ze effectief zijn. Door deze methoden en interventies te gebruiken, kunnen jeugdzorgprofessionals betere zorg leveren en de kans op positieve uitkomsten voor kinderen vergroten (Van Pelt, et al., 2020). Werken aan een cultuur van continu leren en verbeteren van het handelen binnen dit vak is een onderdeel van de bijscholing. Dit betekent dat jeugdzorgprofessionals voortdurend reflecteren op hun eigen handelen, feedback vragen van cliënten en collega's en zichzelf blijven ontwikkelen door middel van scholing en bijscholing. Al deze aspecten kunnen bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van de jeugdzorg en het leveren van betere zorg aan kinderen en gezinnen.

J.J.H Dekker (2016) deed onderzoek naar professionalisering op het gebied van de justitiële kindbescherming. In *"A Belief in Magic. Professionalization in Post Second World War Forced Child Protection,"* onderzoekt hij de professionalisering van de Nederlandse kindbescherming na de Tweede Wereldoorlog. Dekker betoogt dat professionalisering door de tijd heen steeds gezien wordt als oplossing voor problemen die binnen de kindbescherming spelen. Hij noemt dat een 'belief in magic'. Binnen de residentiële zorg werd veel verwacht van professionalisering (J.J.H. Dekker, 2016). Begin jaren vijftig werd er een onderzoek gestart naar 'differentiatie' in de tehuizen. Het doel van dit onderzoek was het in kaart brengen van de verschillen tussen tehuizen op het gebied van pedagogische methode en behandeling. De onderzoekers concluderen dat hier nog weinig sprake van was: slechts weinig tehuizen werkten vanuit een specifiek pedagogisch systeem en bovendien ontbrak het in meerdere instellingen zelfs aan de meest basale voorzieningen (zoals adequate voeding en medische zorg) (M. Dekker, 2009). Ook waren er zorgen over de macht van de Raad van de

Kinderbescherming en de mogelijke inbreuk op de privacy van gezinnen (J.J.H. Dekker, 2016). In het context hoofdstuk zal hier dieper op worden ingegaan.

Deze bachelor scriptie onderzoekt hoe de discussie over de professionalisering van residentiële hulp in de vaktijdschriften op het gebied van de kinderbescherming eruitzag in de periode van 1945-1965. Om dit te kunnen onderzoeken wordt gebruikgemaakt van twee pedagogische vaktijdschriften. In deze tijdschriften wordt geschreven door betrokkenen van de jeugdzorg, het kan dan gaan om directeuren van scholen of tehuizen, academici of groepsleiders zelf.

Deze periode is gekozen, omdat het een belangrijke tijd was voor de ontwikkeling van de jeugdzorg in Nederland. Deze periode was belangrijk door de nieuwe wetgeving die van invloed was op de jeugdzorg (Bakker et al., 2010). Deze wetgeving staat uitgebreid beschreven in het context hoofdstuk van dit onderzoek.

Vraagstelling en deelvragen

Dat professionalisering steeds als oplossing wordt gezien roept meerdere vragen op: Wat is er al qua professionalisering gebeurd binnen de kinderbescherming? En waarom wordt deze professionalisering steeds gezien als oplossing voor de problemen binnen de kinderbescherming? Door de discussie in het verleden te onderzoeken, kunnen we kritisch kijken naar de huidige situatie (Bakker et al. 2010, Van der Horst et al., 2020).

Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag: “Hoe zag de discussie over professionalisering eruit in de pedagogische vaktijdschriften in de periode van 1945 tot 1960 als het gaat over de groepsleider in de residentiële hulp bij jeugdzorg?”

Met als deelvragen:

Deelvraag 1: Welke onderwerpen komen naar voren als het gaat om professionalisering van de groepsleider in de artikelen over de residentiële zorg?

Deelvraag 2: Wie zegt er in de tijdschriften en artikelen iets over professionalisering van de groepsleider in de residentiële zorg?

Deelvraag 3: Welke standpunten worden er ingenomen door de mensen die iets zeggen over de professionalisering van de groepsleider in de residentiële zorg?

Deelvraag 4: Welke eisen worden besproken voor een groepsleider in de residentiële zorg?

De eerste deelvraag heeft betrekking op de onderwerpen die voorkomen in de tijdschriftartikelen over de professionalisering van de residentiële zorg en hoe er in de onderzochte periode werd geschreven over die onderwerpen. De tweede deelvraag heeft betrekking op de professionalisering van de residentiële zorg en wie daar precies over schreven. Hetgeen wat zij zeiden over de professionalisering en hun standpunten hierover vormen het antwoord op de derde deelvraag. Ellingsen et al. (2010) beschrijft iets als een opinie als er meerdere standpunten mogelijk zijn over de zaak of persoon. Deze standpunten kunnen negatief of positief zijn (Ellingsen, et al., 2010). De negatieve of positieve houding waar in dit onderzoek naar gekeken zal worden, gaat over de houding tegenover de professionalisering van de residentiële zorg. Een verdere uitleg over wanneer een artikel

opiniërend is, zal over worden uitgebreid in de methode. De laatste deelvraag heeft betrekking op de eisen die worden genoemd in de verschillende artikelen over de groepsleider.

Theoretisch Kader

Kinderbescherming

Aan het begin van de 20e eeuw werden een aantal kindervetten ingevoerd. De kinderrechtster werd in het leven geroepen en had als taak om een beschermingsmaatregel op te leggen en te controleren op de uitvoering hiervan (J.H.H. Dekker, 2012). Kinderen waarbij de ontwikkeling in gevaar was kregen, nadat de Raad van Kinderbescherming een verzoek had ingediend bij de kinderrechtster, de zogenoemde kinderbewermingsmaatregel. Soms slagen ouders niet in de opvoeding van het kind, waardoor de verdere ontwikkeling van het kind in gevaar is. Als een kind de dupe is van een slechte opvoeding, kan dit negatieve gevolgen hebben voor de latere ontwikkeling (Xiao, J, & Liu, X, 2023). De wetten die ervoor zorgden dat het kind beschermd zou worden, zijn: de ontzetting, de ontheffing en de onder toezichtstelling.

De maatregel van ondertoezichtstelling werd vroeger het meest opgelegd (N.M. Mertens, 1993). Ondertoezichtstelling is een kinderbewermingsmaatregel waarbij een gezinsvoogd tijdelijk zeggenschap over het kind krijgt (Eysten, J, 1917). Deze maatregel wordt genomen wanneer er bezorgdheid bestaat over de veiligheid, ontwikkeling of opvoedingssituatie van het kind (Dane, 2006). Het doel van de ondertoezichtstelling is om het kind te beschermen en de nodige ondersteuning te bieden, zodat het zich positief kan ontwikkelen. Deze maatregel is tijdelijk en kan samengaan met een uithuisplaatsing bij een instelling of organisatie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de maatregel (J.J.H. Dekker, 2007). Dit betekent dat het kind uit huis wordt geplaatst en ondergebracht wordt in een pleeggezin, tehuis of instelling waar betere zorg en begeleiding geboden kunnen worden. Het wonen in een woongroep buiten het gezin van het kind, noemt men de residentiële zorg (Commissie de Winter, 2019). Daarnaast bestaan sinds 1901 en ingevoerd in 1905 ook de

wetten: ontzetting en ontheffing. Beide maatregelen zorgen ervoor dat het kind uit huis wordt geplaatst (Kruithof, B, De Rooy, P, 1987).

Groepsleider

Een belangrijke functie binnen de tehuizen werd vervuld door de groepsleider. In deze functie waren zowel vrijwilligers als beroepskrachten werkzaam (J. Exalto, 2019). Een van die werkende mensen in de tehuizen, was de groepsleider. De groepsleider stond het dichtst bij de kinderen. In het begin van de vorige eeuw hadden groepsleiders vaak geen hogere opleiding gevolgd, maar werd er voornamelijk geselecteerd op basis van bepaalde handige vaardigheden voor in het tehuis (Waaldijk, Van der Stel & Van der Laan, 1999). Wel bestonden er al vakscholen voor maatschappelijk werk, maar de gediplomeerden van deze scholen gingen vaak elders aan de slag dan als groepswerker. Later kwamen er meer opleidingen die ervoor moesten zorgen dat de groepsleider hoger opgeleid zou zijn. De groepsleider werd vroeger ook wel “opvoedkundig ambtenaar” en “opvoedkundig assistent” genoemd.

Professionalisering

De betekenis van het begrip professionalisering waar vanuit wordt gegaan in dit onderzoek is gebaseerd op het model van Freidson (1994). In het proefschrift van Spierts(2014) wordt Freidson als een van de belangrijkste theoretici genoemd op het gebied van de verschillende perspectieven op professionalisering. Niet alleen Spierts, maar veel historische pedagogen hebben de theorie van Freidson gebruikt om naar professionalisering te kijken van de jeugdzorg (Bakker, 2010). Freidson (2001) beschrijft professionalisering als

volgt: *"Het proces van het systematisch verbeteren van de kennis en vaardigheden van een beroepsgroep, door middel van formele opleidingen, certificering, normen en regelgeving, om de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren en de professionele autonomie en status van de beroepsgroep te versterken."* . Freidson heeft een ideaaltype ontwikkeld waarin structuur naar voren komt als het gaat om de sociaal-culturele beroepen. Het model bestaat uit vijf basiskennmerken: body of knowledge and skills; arbeidsdeling; arbeidsmarkt; opleiding en training; en beroeps-ideologie. Het kenmerk body of knowledge and skills gaat om de kennis die nodig is voor het uitvoeren van bepaalde handelingen. De "abstracte concepten en theorieën" zijn vaak beïnvloed door de context en zullen door praktische vaardigheden goed kunnen worden toegepast(Freidson, 2001). Het kenmerk arbeidsdeling kent een technisch en sociaal aspect. Het technische deel van arbeidsdeling is te zien in een fabriek. Hierbij maakt bijvoorbeeld niet één arbeider een hele speelgoedpop, maar maakt elke arbeider een eigen deel van de pop en wordt het vervolgens aan elkaar gemaakt. Dit zorgt voor voordeliger werken en is door Adam Smith(1723-1790) bedacht(Van Houten, 2006). Maar dit heeft meer te maken met productie en niet zozeer met professionalisering. Het sociale aspect van arbeidsdeling gaat om het verdelen van taken en samenwerken tussen verschillende arbeiders binnen en buiten een bepaalde arbeidstaak. Deze samenwerking en verdeling kan zorgen voor sterk teamverband en sociale cohesie(Van Houten, 2006). Met het kenmerk arbeidsmarkt wordt bedoeld dat een bepaalde stroom van een beroep de monopolie houdt op dat gebied. Dit kan door bepaalde beroepseisen als een vooropleiding of diploma(Spierts, 2014). Dat komt uit bij het vierde kenmerk: opleiding, scholing en training. Hierbij gaat het volgens Freidson over het opdoen van professionele kennis en logica. Het laatste kenmerk is de beroeps-ideologie. Deze ideologie zorgt ervoor dat de beroepsbeoefenaars op een bepaalde manier handelen(Freidson, 1994). Het leren van bepaalde normen, waarden en ethische aspecten zorgt voor een het goed kunnen handelen in bepaalde taken en handelingen(Spierts, 2014).

Methode

Onderzoeksdesign en bronnen

In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van een kwalitatief historisch-pedagogisch onderzoeksdesign, om zo antwoord te geven op de onderzoeksvraag: “Hoe zag de discussie over professionalisering eruit in de pedagogische vaktijdschriften in de periode van 1945 tot 1960 als het gaat over de residentiële hulp bij jeugdzorg?”. Kwalitatief onderzoek richt zich op het begrijpen van menselijk gedrag, ervaringen en percepties (Elo et al., 2014). Een kwalitatieve inhoudsanalyse is een methode om deze gegevens te analyseren en interpreteren om de onderzoeksvraag te beantwoorden en bevindingen te genereren (Flick, 2006). Het is gericht op het identificeren van thema's, patronen, betekenissen en implicaties in de verzamelde gegevens (Elo et al., 2014). Het analyseren van de artikelen om thema's en patronen vast te stellen, wordt de thematische analyse genoemd (Flick, 2006). In dit onderzoek zal een inhoudsanalyse van een selectie van artikelen uit deze vaktijdschriften worden gemaakt die verschenen op het gebied van de justitiële kindbescherming. In deze tijd was er een grote vraag naar professionalisering in de residentiële zorg, wat voor veel discussie zorgde in die tijd. Over deze discussie werd onder andere geschreven in de vaktijdschriften van die tijd. In dit onderzoek zal gekeken worden naar de periode van 1945 tot 1960 in de geselecteerde vaktijdschriften: “de Koepel” en “Het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk”. Deze tijdschriften bevatten voornamelijk stukken van academici, advertenties van vacatures, praktijksituaties en daarbij ook de dagelijkse gang van zaken in tehuizen. Het Nederlandse maandblad van de gestichtspedagogiek, genaamd “De Koepel”, verscheen in de jaren van 1947 tot 1972 en was een Tijdschrift waarin artikelen verschenen die een protestantse of neutrale basis hadden. Het tijdschrift werd uitgegeven door de Nederlandse Vereniging van Directeuren en Directrice van Opvoedingsinstellingen. *Het tijdschrift voor Maatschappelijk Werk*, had deze naam in de jaren van 1947 tot 1971, daarna

kreeg het tijdschrift andere namen. Dit tijdschrift werd uitgegeven door het orgaan van de Nationale Federatie voor Maatschappelijk Werk en de Nationale Federatie voor Kinderbescherming. In dit onderzoek wordt alleen gekeken naar de periode wanneer het tijdschrift nog “Het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk” heette. Beide tijdschriften verschenen pas in 1947 door de Tweede Wereldoorlog die in 1945 ten einde kwam en dus zijn de artikelen pas later gekomen. De tijdschriften zijn geraadpleegd in de Universiteitsbibliotheek van de Rijksuniversiteit Groningen. De selectie van de artikelen zal gedaan worden aan de hand van inclusie- en exclusiecriteria.

Selectie van de artikelen

Inclusie- en exclusiecriteria

Allereerst moet het artikel gepubliceerd zijn tussen 1 januari 1945 en 31 december 1959 en te vinden zijn in een van de historische vaktijdschriften die hierboven zijn genoemd. Daarnaast moet het artikel gaan over de professionalisering van de residentiële jeugdzorg. Ook zal het een bepaalde lengte moeten hebben. In het *Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk* is de minimale lengte een halve pagina, omdat de bladzijden in dit tijdschrift groter zijn dan die van *De Koepel*. In *De Koepel* zal het een artikel moeten zijn van minimaal 2 pagina's.

In de inhoudsopgave van de tijdschriften wordt gezocht naar titels die kunnen duiden op een artikel dat gaat over de professionalisering van de residentiële zorg. De kenmerken van het ideaaltype van Freidson (2001), die eerder genoemd zijn, zijn de handvatten voor de selectie van de artikelen. In het tijdschrift *De Koepel* is de inhoudsopgave opgedeeld in kopjes, hierdoor is het snel duidelijk of een artikel wel of niet voldoet aan de eisen. Wanneer er twijfel is of de titel duidt op een artikel over professionalisering, zal het artikel globaal worden doorgelezen. Het artikel kan een ervaring over het onderwerp, een opiniestuk, een

beschrijving van de gang van zaken of een aankondiging van een bepaald rapport of boek zijn.

Na het lezen van het artikel zal een keuze worden gemaakt om het artikel mee te nemen in de analyse of niet. Als het artikel voornamelijk over een ander onderwerp gaat dan de professionalisering van de residentiële zorg, zal het artikel niet worden gebruikt. Ook wanneer de lengte van het artikel niet lang genoeg is zoals eerder beschreven, zal het artikel niet mee worden genomen in de analyse.

De artikelen zullen aan de hand van deze in- en exclusiecriteria worden geselecteerd en wel of niet worden meegenomen in de data-analyse.

Analyse

Om de artikelen te analyseren is tevens een vragenlijst opgesteld met daarin 11 vragen. Voor elk geselecteerd artikel zijn de vragen beantwoord, waarbij de antwoorden meer duidelijkheid kunnen bieden over de onderwerpen die naar voren kwamen in de artikelen. Het analyse instrument is opgesteld op basis van de technieken beschreven door Mayring (2000). De technieken zijn: samenvatten, structureren en verhelderen. Het samenvatten zal ervoor zorgen dat minder tekst overblijft, maar de strekking blijft hetzelfde. Zo kan er sneller gebruik worden gemaakt van de inhoud van het artikel bij de analyse. Daarna zal er structuur worden aangebracht door de stukken tekst te verbinden met vragen. Ook zal er een koppeling worden gemaakt met de context of theorie, en dit zal zorgen voor verheldering (Mayring, 2000, Elo et al., 2014). In de bijlage is 1 ingevulde analyse beschikbaar van geselecteerde artikelen (Bijlage 1).

De vragen zijn:

Algemeen:

- a. Wat is de naam van het vaktijdschrift?

- b. Wat is de titel van het artikel?
- c. Wat is de naam van de auteur van het artikel?
- d. Wat is het beroep van de auteur?
- e. Wat is de publicatiedatum van het artikel?

Inhoudelijk :

- f. Korte samenvatting van het artikel?
- g. Wat is het onderwerp van het artikel?
- h. Wordt er gesproken over de vaardigheden van de groepsleider? Zo ja: welke vaardigheden?
- i. Wordt er gesproken over de kwalificatie en certificering van de groepsleider?
Zo ja: wat wordt hierover vermeld?
- j. Wordt er gesproken over de training, opleiding of scholing van de groepsleider? Zo ja: wat wordt hierover vermeld?
- k. Wordt er gesproken over de normen, waarden, overtuigingen en ethische principes van de groepsleider? Zo ja: welke?

Eerst is informatie opgeschreven over het artikel, zoals staat bij de eerste vijf vragen onder het kopje: “algemeen”(vraag a t/m e). Antwoord op vragen als: het beroep van de auteur en datum van publicatie, kunnen meer informatie geven over de context van het artikel. De vragen over de auteur van het artikel hebben tevens betrekking op de tweede deelvraag van dit onderzoek. De vragen “f” en “g” van de inhoudelijke vragen zullen helpen bij het schrijven van de resultaten, vanwege de snel te lezen samenvatting en onderwerp.

Vraag “g” heeft ook betrekking op de eerste deelvraag van dit onderzoek. Door het kort opschrijven van het onderwerp, kan er op een systematische manier naar de resultaten worden toegewerkt (Flick, 2006). De vragen “h” tot en met “k” gaan over de

professionalisering zoals beschreven door Freidson(1994). Ook zegt het antwoord van deze vragen iets over deelvraag 4 van dit onderzoek, waarin de eisen van de groepsleider gevraagd wordt.

Context Hoofdstuk

Maatschappelijke ontwikkelingen

Na de Tweede Wereldoorlog was er behoefte aan vernieuwing in Nederland en moest het land opnieuw worden opgebouwd (Dane, 2006). Nederland was een zeer sterk verzuilde samenleving, waarin de zuilen elk hun eigen scholen, organisaties, politieke partijen, etc. hadden. In Nederland kenden we vier hoofdzuilen: de protestanten, de katholieken, de socialisten en de liberalen. Zo was de katholieke zuil het grootst, en waren de politieke partijen en omroepen bijvoorbeeld ook het sterkst vertegenwoordigd. De verzuilde samenleving zorgde voor een sterk gevoel van samenhang binnen de zuilen, maar daartegenover stond een sterk gevoel van segregatie tussen de zuilen.

Na de oorlog kwam er een periode van sterke economische groei en welvaart. Nederland werd financieel gesteund vanuit Amerika, waardoor deze periode van “wederopbouw” een duw in de rug kreeg. Ook ontstond er een consumptiemaatschappij, waarbij de Nederlandse burger de behoefte had om voorheen schaarse goederen te kopen. Dit zorgde voor een goede economische situatie in Nederland. Daarnaast kende het volk meer vrijheid, wat zorgde voor een minder verzuilde samenleving. Er was meer behoefte aan vrijheid, die niet zozeer samenging met een sterk verzuilde maatschappij. Er kwamen scholen, politieke partijen en nog veel meer andere organisaties en verenigingen die niet bij een specifieke zuil hoorden.

Ook voerde de overheid de verzorgingsstaat in, deze maatregel bracht de ouderdomswet, de kinderbijslagwet en de bijstandswet. Deze wetten zorgden voor meer zekerheid en toegankelijkheid voor de Nederlandse burger.

Hoewel de groeiende welvaart en economie veel voordelen met zich meebracht, had dit ook een keerzijde. Ondanks dat veel mensen profiteerden van de economische groei,

hadden sommige mensen in de bevolking het lastig om hierin mee te komen. De kloof tussen rijk en arm werd groter dan eerst.

Jeugd Wetten en beleid

Nieuwe wetten en beleidsmaatregelen werden geïntroduceerd om het welzijn en de bescherming van kinderen in juridische contexten te waarborgen in het begin van de twintigste eeuw. Het kind werd anders gezien door de samenleving als voorheen, namelijk als een wezen dat in een belangrijke periode van ontwikkeling zat (Brandsma, 2022). De ontwikkeling van de wetenschappelijke blik op kinderen viel samen met de noodzaak om het juridische beleid en het schoolstelsel te veranderen. Door de ingevoerde kindwetten van 1905 kon de overheid een deel overnemen van de opvoeding als de ouders het niet goed deden. (Bakker, 2010). Richting het einde van de negentiende eeuw kwam steeds meer de mening van zowel de burgers, als de professionals dat kinderen bescherming nodig hadden. Deze overtuiging leidde tot het invoeren van een leerplichtwet om geldnood en misdadigheid tegen te gaan (Van Der Linden et al., 2009). De wet die al eerder moest leiden tot het verminderen van bovengenoemde problemen was ‘Het Kinderwetje van Van Houten’, die in 1874 is ingevoerd. De wet legde een verbod op voor kinderen onder de 12 jaar die in een fabriek werkten. Door een gebrek aan controle of deze wet wel goed werd nageleefd, kwam er pas door de leerplichtwet in 1901 verandering in.

In 1948 vond er een herziening van de wet plaats, wat leidde tot de nieuwe Kinderwet van 1949 (Van Der Linden et al., 2009). In deze wet stond de leerplicht vastgesteld, ook voor het buitengewoon onderwijs (Brandsma, 2022).

Residentiële zorg

De tehuizen die werden opgericht voor de kinderen die thuis niet konden leven, waren onderdeel van de residentiële zorg. De tehuizen waren rondom de oorlog nog vaak onderdeel van een zuil en waren opgericht door particulieren in Nederland (M. Dekker, 2016). De Voogdijraden waren een schakel tussen de overheid en de tehuizen, en zorgde voor de plaatsing van het kind in een van de tehuizen.

In de jaren 1945 tot 1965 vond er een aanzienlijke ontwikkeling plaats op het gebied van residentiële zorg en de professionalisering ervan. Na de Tweede Wereldoorlog waren er grote maatschappelijke veranderingen en hervormingen in de gezondheidszorg, waaronder de residentiële zorg voor verschillende groepen mensen, zoals kinderen, ouderen, mensen met een handicap en psychiatrische patiënten. In deze periode werd er een begin gemaakt voor de snelle ontzuiling die plaatsvond in Nederland(J.J.H. Dekker, 2016). Ook de residentiële zorg begon er anders uit te zien door verschillende factoren als de roep naar professionalisering en de ontzuiling die startte in Nederland. In 1945 bestonden er in Nederland 183 tehuizen, waarvan er maar 47 algemeen waren (J.J.H. Dekker, 2012). De rest behoorde allemaal tot een zuil, net als een groot deel van de bevolking in die tijd. Rond 1950 begon er een tegengeluid te klinken, waarin de verzuiling werd gezien als iets wat de vrijheid belemmerde (J.J.H. Dekker, 2012). Deze discussie leidde uiteindelijk tot een wet in 1965 die ervoor zorgde dat de residentiële zorg niet meer op zuil ingedeeld moest worden, maar op het soort instelling (M. Dekker, 2016). De discussie rondom professionalisering heeft hier ook een rol gespeeld, er werd vanaf hier namelijk gekeken naar de hulp die geboden moest worden in plaats van naar de zuil waartoe men behoorde.

Professionalisering

Na de industrialisatie kwam er een nieuw denkbeeld, waardoor kennis een belangrijk onderdeel werd van veel beroepen (Spierts, 2014). Door de nieuwe wetenschappelijke kijk op het kind, kwam er meer vraag naar opgeleide werkers in deze sector. De residentiële zorg bestond voornamelijk uit vrijwilligers die weinig kennis hadden van de wetenschap en hoe de wetenschap kon helpen met het verzorgen van de kinderen (J.J.H. Dekker, 2012). Wetenschappelijk onderzoek naar kinderen en de opvoeding zorgde voor het ontstaan van vaktijdschriften. Er kwam meer aandacht voor de opleiding en training van het personeel dat in de residentiële zorg werkte. Er werden nieuwe professionele normen en ethische codes ontwikkeld om de kwaliteit van de zorg te verbeteren en te waarborgen (J.H.H. Dekker, 2016).

Een belangrijk aspect van de professionalisering van residentiële zorg was de opkomst van nieuwe wetgeving en regelgeving die de kwaliteit en standaarden van deze zorginstellingen probeerden te waarborgen. Deze wetten omvatten vaak bepalingen met betrekking tot de kwaliteit van de zorg, de opleiding en competenties van het personeel, de leefomstandigheden van de bewoners en de toegankelijkheid en financiering van deze zorginstellingen (M. Dekker, 2016).

Resultaten

Onderwerpen van de tijdschriftartikelen

In totaal zijn er 16 artikelen gevonden in de twee gebruikte tijdschriften. De artikelen zijn genummerd op publicatiedatum en de genummerde lijst is als bijlage bijgevoegd (Bijlage 2). In deze tijdschriftartikelen zijn een aantal verschillende onderwerpen naar voren gekomen. De onderwerpen zijn omgezet in een aantal categorieën na het analyseren van de artikelen. De resultaten worden gepresenteerd aan de hand van de reeds genoemde kenmerken van Freidson (2001): *body of knowledge and skills; arbeidsdeling; arbeidsmarkt; opleiding en training; en beroeps-ideologie*. Zo ging het over de taken van de groepsleider en hoe er naar deze taken gekeken werd. In opiniestukken of verslagen kwam dit onderwerp naar voren. Daarbij werden meningen uitgesproken over de groepsleider en of deze taken wel zo zwaar of moeilijk waren als de groepsleiders zelf aangaven. De opleiding die zou passen bij een groepsleider was ook een besproken onderwerp in de tijdschriften. Hoe er een wisseling kwam in de taken van de groepsleider en welke opleiding daar dan bij zou passen, kwam in het begin van de jaren 60 ter sprake in de onderzochte tijdschriften. Daarbij werd ook geschreven over hoe de praktische kennis kon worden uitgebreid als onderdeel van de professionalisering van de groepsleider.

Een onderwerp waar ook veel over werd geschreven in de tijdschriften is hoe de inrichtingen om moesten gaan met godsdienst. In de artikelen is te lezen wat verschillende meningen en ervaringen waren naar hoe godsdienst overgedragen werd of moest worden aan de kinderen in de instellingen.

Tabel 1 geeft een overzicht van de categorieën die zijn opgesteld bij de onderwerpen. Wanneer een artikel bij meerdere categorieën paste, is dit artikel ook genoteerd bij de beide of meerdere categorieën.

Overzicht van onderwerpen van de tijdschriftartikelen.

	aanwezigheid onderwerp			
	1945-1950	1950-1955	1955-1960	1960-1965
Onderwerpen				
Body of knowledge and skills		1	6	1
Arbeidsdeling			5	2
Arbeidsmarkt	1	1		5
Opleiding en training	1		1	
Beroeps-ideologie		1	2	3
Godsdienst			2	1

De artikelen zijn gevonden in twee tijdschriften. In het *Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk* zijn 4 artikelen geselecteerd, in de jaren 1949 tot 1952. In het tijdschrift *De Koepel* zijn 14 artikelen geselecteerd, in de jaren 1957 tot 1965.

Wat werd er geschreven over de professionalisering van de residentiële zorg op basis van de kenmerken van de professionalisering theorie van Freidson (2001)?

Arbeidsdeling en body of knowledge and skills

Als er wordt gekeken naar de taken van de groepsleider, komt dit onderwerp vooral naar voren in de opiniestukken. Een aantal geselecteerde artikelen werden geschreven door directeuren van scholen of tehuizen, die een mening hadden over de taken van de groepsleider. Zo had de staf van een tehuis een discussie over de taken die verricht moesten worden (artikel 6). Er werden meer algemene taken genoemd, zoals bijvoorbeeld het voorbeeldgedrag van de groepsleider. Ook wat specifieke taken, zoals het consequent zijn met afkeuren van ongewenst gedrag (artikel 6). De discussie rondom welke taken de groepsleider daadwerkelijk had veranderde met de tijd. In een artikel van 1957 wordt

geschreven over de problematiek die veranderd is, waardoor ook de taken van de groepsleider veranderden (artikel 7). P.A. Drillich schrijft in zijn eerste artikel van de reeks *“In Wijder Verband”* over de taken geschiedenis van de groepsleider. De taak van de groepsleider was voor 1955 meer te vergelijken met een surveillant dan een pedagogisch medewerker (artikel 12). Later begon er meer aandacht te komen voor het belang van een “goede” groepsleider. In een boek van Eva Burmeister, die veel invloed heeft gehad met haar boeken op de werkers in de Nederlandse kinderbescherming, wordt beschreven wat in die tijd gezien werd als een goede groepsleider. Iemand die de “gewone dingen” goed weet te hanteren, kan heel veel betekenen voor de genezing en uitgroei van de kinderen (artikel 13). Ze benoemt de groei die groepsleiders hebben doorgemaakt met de jaren van surveillant tot orthopedagoog, maar dat die groei soms ook kan leiden tot het vergeten van belangrijke taken. De taken als verzorgen en liefhebben mogen niet worden achtergesteld en ziet zij als de “gewone dingen”(artikel 13). In een snel tempo drong de nieuwe kijk op de inrichtingen toe, waarin de groepsleiders nieuwe taken kregen (artikel 12). Door het nog zoekende naar de juiste functie van zo een groepsleider, was in de periode van 1950 tot 1960 veel onduidelijkheid onder de groepsleiders (artikel 12). Er was veel kritiek in die tijd op de groepsleider, voornamelijk van mensen die later de professionalisering van de groepsleiders op gang hebben gebracht (artikel 12). Vanaf 1960 werd de groepsleider als “centrale figuur” gezien met betrekking tot het “pedagogisch handelen” (artikel 12). Ze kregen meer aanzien, en konden niet los te denken zijn van het inrichtingsleven. Buitengewoon hoogleraar in de sociale psychologie en algemene groepsdynamica schrijft in zijn artikel in *De Koepel* over de dynamiek in een groep en de taak van de groepsleider in deze dynamiek. Hij zegt: *“Het zou gevaarlijk zijn hierbij alleen te denken aan onvoldoende intelligentie en opleiding van vele groepsleider. Het zou ons doen vergeten, dat groepsleiders zich in een ook voor een scherp verstand moeilijk te overzien en moeizaam te analyseren, zeer complexe situatie bevinden.”* (artikel 10). Deze kijk op de

groepsleider zorgde voor meer zelfvertrouwen bij hen, waardoor ze zich minder eenzaam en onbekwaam begonnen te voelen (artikel 10, artikel 12).

Over het algemeen wordt gezegd over de taak van de groepsleider: *“De groepsleider moet een pedagogische taak vervullen, die gebaseerd is op grondige psychologische kennis en op de nodige technische bekwaamheid in de praktische vakken.”* (artikel 2).

De groepsleider heeft een ontwikkeling doorgemaakt van surveillant tot onderdeel van een orthopedagogisch team (artikel 12, artikel 14). P. A. Drillich zegt wel: *“Allerlei nieuwe opvattingen en gedachtengangen brengen echter een groeiende behoefte met zich mee aan een dergelijk team”* (artikel 14).

Arbeidsmarkt

Na het einde van de oorlog was de vraag naar opgeleide groepsleiders groot (artikel 1). De cursussen van de Kinderbescherming dienden als noodoplossing om zo snel mogelijk groepsleiders op te leiden tot enigszins orthopedagogische groepswerkers (artikel 16). In veel artikelen komt het “personeelsvraagstuk” naar voren, wat betrekking heeft op het personeels- en opleidingsprobleem. P.A. Drillich schrijft samen met H. van Praag over de problematiek rondom dit "personeelsvraagstuk" (artikel 16). Allereerst kwam er steeds meer vraag naar meer hoofden per groep. Hoewel de groepen kleiner werden, werd het streven naar meer groepsleiders groter (artikel 16). Ook de opleidingseisen namen toe. A-opleidingen waren niet meer voldoende en B-opleidingen waren te hoog gegrepen voor de grotendeels ongeschoolde groepsleiders (artikel 16). Van Praag zei: *“Voorts bleek via deze opleiding inderdaad wel enige kennis overgedragen om de groepsleider tot een volwaardig teamlid te maken, schoot zij tekort, ook al omdat men aan enige didactische bezinning niet toe kwam.”* Zo was het aantal gediplomeerden van de instituten die deze cursussen en opleidingen gaven een zeer geringe groep en ver ondergeschikt (Artikel 16). Het idee om opgeleide groepsleiders te hebben komt

voort uit het streven naar een zo pedagogisch verantwoord mogelijk klimaat in de inrichtingen (artikel 2). In artikel 2 staat het volgende hierover: *“Het opvoedkundig personeel moet een pedagogische taak vervullen, welke gebaseerd is op grondige psychologische kennis en op de nodige technische bekwaamheid in de praktische vakken.”* De vraag naar opleiding kwam ook vanuit de groepsleiders zelf. Er kwam namelijk veel kritiek op de groepsleiders die niet bekwaam genoeg waren volgens de leidinggevende functionarissen (artikel 17). Behrend zegt in zijn artikel over de beroepsontwikkeling van de groepsleider: *“Een beroep zonder duidelijke rekrutering, zonder adequate opleiding is nauwelijks een beroep te noemen.”* De vraag naar opgeleid personeel in de instellingen was al een tijd een punt van discussie. Zo publiceerde de Centrale Bond in 1923 een rapport over het gehele vraagstuk de “opleiding” (artikel 1).

Opleiding en training

In de onderzochte periode was er een tijd van *“Ingrijpende veranderingen die zich voltrekken in het werk onzer kindbescherming inrichtingen”(artikel 12)*. De professionalisering van het werk van de groepsleider behoort tot deze ontwikkeling (artikel 12). Zo spreekt Drillich in zijn artikel *“In Wijder Verband”*: *“Idealiter ziet men deze groepsleider als de vakbekwame deskundige, die door het methodisch hanteren van situaties en relaties zijn pupillen adequate groei- en aanpassingsmogelijkheden biedt.”* (artikel 12). In het artikel gaat het erover dat het zinvol is om onderscheid te maken tussen beroepen met en zonder opleiding. Bij de Fransen was het al te zien door de term: *“educateur spécialisé”*. Hiermee werd bedoeld dat iemand dus een opleiding had gevolgd om dit beroep te kunnen uitvoeren. De professionalisering was een proces dat zich in de tijd ontwikkelde. In een artikel van Drillich en Van Praag wordt de vraag gesteld hoe het werk van de groepsleider in de inrichting tot een beroep kan worden gemaakt (artikel 16). *“Een beroep zonder duidelijke rekrutering, zonder adequate opleiding is nauwelijks een beroep te noemen”* (artikel 16). Ook

werden er studiedagen en seminars gehouden om de instellingen tot professionalisering te leiden. In 1950 kwam een gezelschap van kinderbeschermers bijeen uit België, Luxemburg en Nederland. Zij wisselden informatie en ervaringen over juridische, praktische, theoretische en pedagogische problemen uit (artikel 3). Zo werd de studiereis beschreven als: “*zeer leerzaam en verruimend*”. In 1960 werd een keer in de twee weken een aantal functionarissen zoals: de directie, de stafleden, de pedagogen, de psychiaters en psychologen bij elkaar gebracht om vragen rondom de orthopedagogiek te bespreken (artikel 16).

Beroeps-ideologie

De organisatie van de instellingen kent een rijke geschiedenis, met veel wisselende initiatieven. Zo begonnen de tehuizen als weeshuizen, en werden deze bestuurd door lokale gereformeerde organisaties (artikel 14). Later halverwege de 19e eeuw, tijdens de opkomst van het kapitalisme en de groei van sociale problemen, begonnen de tehuizen ingericht te worden voor ook andere kinderen dan wezen (artikel 14). “*De inrichting is, zoals vele andere sociale instellingen, het antwoord op de behoefte van de samenleving*”, schrijft Drillich. Hiermee zegt hij dat de soort hulpvraag de organisatie moet beïnvloeden. Drillich schrijft: “*Het interne beleid moet worden bepaald door het algemeen overleg van de Kinderbescherming.*” (artikel 14). Wel kennen de inrichtingen nog veel verschillen wat betreft het werk van de groepsleider. Wanneer het werk van groepsleider A in tehuis X verschilt met het werk van collega B in tehuis Y dan is dit in het algemeen minder het gevolg van de individuele verschillen tussen kinderen en groepen in tehuizen, maar verschillen tussen de inrichtingen zelf. (artikel 12)

Wat wordt er geschreven over de godsdienst en de groepsleider?

In de periode 1955 tot 1965 werd er in de tijdschriften op verschillende manieren gesproken over de godsdienst met betrekking tot het leven in de tehuizen. Zo schreef een

directeur, L.H. Fontein, van een instelling in artikel 11 over de godsdienstige overdracht die nodig was om een groepsleider geslaagd te maken. Fontein zegt over het belang van de overdracht: *“De wijze waarop de groepsleider wat betreft het groepsleven benadert en beïnvloedt kan beslissend zijn voor de verdere religieuze ontwikkeling van het kind”* (artikel 11). Hij benoemde dat de godsdienstige vorming een probleem was in de instellingen en dat een groepsleider daar veel invloed op kon hebben. Ook wordt in artikel 5 gesproken over het belang van de groepsleider als het gaat om overdracht van godsdienst. In dit artikel wordt geschreven over de invulling van de zondag en dat een groepsleider deze taak in handen heeft. Adjunct-directeur van tehuis Lindenhof H.G. Langerhorst haalt de discussie aan rondom de zondag in de tehuizen (artikel 5). Vele groepsleiders vinden de zondag een zware dag en slaan deze maar al te graag over. Het is namelijk de taak van de groepsleiding om iets heugelijks te doen met de zondag, om de dag iets te maken waar de kinderen naar uitkijken. Naar de kerk gaan gaat vaak zonder bezwaren, meldden een aantal groepsleiders (artikel 5). Zeker in de meer gesloten inrichtingen vinden kinderen de kerkbezoeken fijn, dan zijn ze even uit het tehuis. Het gaat de kinderen dan vaak niet om de preken die ze in de kerk krijgen, maar men paradeert dan in de beste kleren en ontmoet de andere sexe. Pogingen tot napraten mislukken meestal (H.G. Langerhorst, artikel 5). Ook schrijft Langerhorst dat bij de vrijere inrichtingen de kinderen hele zondagen weg zijn, omdat er niets te doen is in de instellingen (artikel 5). Groepsleiders meenden dat dit lag aan de kinderen, dat de groepen die normaal gesproken veel aandacht nodig hadden op de zondag extra moeilijk waren. De zondag eiste namelijk veel van de groepsleider, omdat ze een hele dag moesten vullen met een programma. Langerhorst antwoordt daarop met: *“Het hangt niet van de groep af, maar van de leiding.”*. Uit de verdere discussie blijkt dat de groepsleiders van mening zijn dat de zondag nooit een dag zal zijn waar de leiders of kinderen naar uit zullen kijken in de instellingen (artikel 5). In het boek van Eva Burmeister, wat omschreven wordt in artikel 13, wordt ook iets gezegd over de godsdienst in

de tehuizen. (Citaat invoegen staat op blz 584 van de koepel 1962). In deze tijd was de samenleving gebaseerd op zuilen, de rooms Katholieke, de protestants-christelijke, de sociaaldemocratische en de liberale (Middendorp, 1979). Wat meer richting het einde van de jaren zestig gingen we steeds meer richting het begin van de ontzuiling. De discussies in de artikelen zijn logisch voor de tijd, vanwege de verzuiling en het opkomen van de ontzuiling.

Conclusie

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag: *“Hoe zag de discussie over professionalisering eruit in de pedagogische vaktijdschriften in de periode van 1945 tot 1965 als het gaat over de groepsleider in de residentiële hulp bij jeugdzorg?”* is gezocht naar artikelen in de pedagogische vaktijdschriften *“Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk”* en *“De Koepel”* tussen 1945 en 1965 over de professionalisering van de residentiële zorg.

Daarbij zijn de artikelen die binnen de inclusiecriteria van dit onderzoek vielen, geanalyseerd en zijn de belangrijkste onderwerpen die naar voren kwamen onderzocht.

Een veelbesproken onderwerp binnen de professionalisering in de artikelen was de taak van de groepsleider. De discussie rondom de taken van de groepsleider veranderde in de loop van de tijd. Vlak na de oorlog was nog vaak te zien dat de groepsleider onopgeleid was en zijn taak meer te vergelijken was met een surveillant. De vraag naar opgeleide groepsleiders was echter groot, de opleidingseisen werden verhoogd en meer groepsleiders waren nodig. De vraag naar meer groepsleiders kwam voort uit een groter scala aan problemen na de oorlog en een behoefte aan meer groepsleiders per klein aantal kinderen. Ook de groepsleiders zelf wilden meer kennis en opleiding, om de kinderen zo goed mogelijk te kunnen verzorgen en opvoeden.

Vanaf 1955 veranderden de taken in de praktijk in een meer pedagogische functie, waarbij de groepsleiders een opleiding of een cursus hadden gevolgd om deze pedagogische taak te kunnen vervullen. De discussie ging verder dan alleen de taken van de groepsleider en betrof ook de opleiding van de groepsleider. Zo vonden veel schrijvers van de artikelen dat de groepsleiders nog te weinig kennis hadden in de periode van 1945 tot 1965 om de pedagogische taak te vervullen. Met de pedagogische taak werd bedoeld dat de groepsleider een opvoedende en verzorgende taak had die gebaseerd was op psychologische kennis en bekwaamheid in de praktische zaken. In de artikelen is te lezen dat er veel kritiek is op de

groepsleiders, ze waren niet bekwaam genoeg volgens leidinggevende functionarissen. Zo vloeide de discussie over wat een goede opleiding zou zijn voor een groepsleider. Een aantal schrijvers omschreef de opleiding die nodig was als een opleiding die voornamelijk gebaseerd is op theorie en wetenschap. Deze theorie en wetenschap liet volgens hen blijken wat de beste manier van handelen was als het gaat om alledaagse problemen in de tehuizen.

Ook de organisaties van de instellingen kenden een proces van professionalisering, waar opinies over te vinden waren. In een aantal artikelen was te lezen dat de Kinderbescherming het algemene beleid vanaf 1950 moest bepalen van de instellingen. Dit werd echter in twijfel getrokken, omdat de instellingen veel verschillend werk betroffen. Het zou hierdoor lastig zijn om een overkoepelend beleid te maken gebaseerd op theorie en wetenschap.

In de artikelen uit de tweede helft van de twintigste eeuw kwam ook de discussie rondom godsdienst naar voren. Er brak een periode van ontzuiling aan, terwijl rond 1950 de tehuizen nog grotendeels ingedeeld waren op basis van de zuilen. Richting de jaren '65 kwam de discussie op over hoe de groepsleider zich moest gedragen rondom de godsdienst binnen de tehuizen. Meningingen over naar de kerk gaan en de invulling van de zondag waren vaak negatief als het gaat om de taak die de groepsleider hierin had. De groepsleiders zelf vonden godsdienst een moeilijk onderwerp en ze wisten vaak niet hoe ze de godsdienst moesten overbrengen op de kinderen. Ook hierin was een proces van professionalisering aan de gang, waarbij de groepsleiders algemene cursussen kunnen volgen over hoe om te gaan met godsdienst binnen de instellingen.

Discussie

Voor dit onderzoek zijn in twee pedagogische vak tijdschriften tussen 1945 en 1965 gezocht naar artikelen over de professionalisering van de residentiële jeugdhulp. De geselecteerde artikelen zijn vervolgens geanalyseerd en vanuit die analyse zijn resultaten gekomen.

De resultaten komen overeen met de verwachtingen op basis van de literatuur over het onderwerp. Zo schreven meerdere professoren en hoogleraren over de opkomende drang naar professionalisering in de jeugdzorg. Hoogleraar Koekebakker (1959), benoemde in zijn rapport dat er nog weinig wetenschap achter de jeugdzorg zit in die tijd. De discussie rondom hoe deze wetenschap zijn intrede kon doen in de jeugdzorg, wakkerde aan in het begin van de tweede helft van de twintigste eeuw (J.H.H. Dekker, 2012, M. Dekker, 2016). De kinderbescherming kende nog veel vrijwilligers en werknemers zonder opleiding vlak na de oorlog (Dane, 2006). Ook de groepsleiders hadden grotendeels nog geen op methodiek en wetenschap gebaseerde opleiding gehad, maar vaak slechts een cursus (M.Dekker, 2016). In de artikelen is te lezen dat er kritiek was op de ‘ondergeschikte’ groepsleiders en ook de groepsleiders zelf wilden meer kennis tot pedagogisch handelen in de tehuizen. Dat de artikelen duiden op een grote vraag naar professionalisering is ook te verklaren vanuit de context waar toen in geleefd werd. Door de groeiende welvaart in Nederland na de oorlog, kwam er een algemene professionalisering van meerdere beroepsgroepen op gang (Dane, 2006). Vandaar dat het een besproken onderdeel is in de artikelen in de pedagogische vaktijdschriften.

Implicaties en beperkingen

De conclusie die volgde uit de analyse van de artikelen binnen dit onderzoek, moet met een zekere terughoudendheid worden aangenomen. De lezer moet er rekening mee

houden dat de selectie van artikelen klein is en ook de beperkte tijd van onderzoek doen hierin een rol speelt. Ook is er slechts naar twee tijdschriften gekeken, waarvan *De Koepel* alleen ter beschikking was in de jaren 1957 tot 1965 en *Het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk* voornamelijk ging over maatschappelijk werk en minder over de residentiële zorg. Door niet alleen te kijken naar een neutraal tijdschrift zoals *Het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk*, maar ook naar een meer protestants tijdschrift zoals *De Koepel*, is geprobeerd de betrouwbaarheid te versterken (Kim, Y. et al., 2012). Wel kan de betrouwbaarheid nog verder worden vergroot door meer tijdschriften te bestuderen. Subjectiviteit is een andere implicatie in dit onderzoek. Bij het interpreteren van de artikelen kan het zijn dat er een subjectief oordeel is getrokken. Subjectiviteit is niet te voorkomen in kwalitatief onderzoek, maar de onderzoeker moet er wel van op de hoogte zijn (Bumbuc, S. et al., 2016). Ook zit er in het selecteren van de artikelen een bepaalde subjectiviteit, omdat de onderzoeker uiteindelijk beoordeelt of een artikel wel of niet voldoet aan de eisen. De betrouwbaarheid kan worden vergroot als meerdere onderzoekers de artikelen selecteren, dan zal de subjectiviteit van één onderzoeker minder effect hebben op de selectie van de artikelen (Kim, Y. et al., 2012). Wel is geprobeerd de subjectiviteit zo veel mogelijk te beperken door de inclusie en exclusiecriteria duidelijk vast te stellen en te hanteren.

Vervolgonderzoek

Een mogelijk vervolgonderzoek kan zich richten op de huidige uitdagingen en knelpunten op het gebied van professionalisering in de residentiële zorg. Hierbij kunnen zaken als: personeelstekort, behoefte aan extra scholing of werkdruk worden onderzocht. Uit het onderzoek van J.H.H Dekker (2012) blijkt dat professionalisering nog steeds wordt gezien als oplossing voor problemen zoals hierboven genoemd. Het onderzoeken van de huidige knelpunten rondom de professionalisering kan samen met de resultaten van onderzoek naar

eerdere periodes van professionalisering inzicht bieden voor beleidsmakers en praktijkprofessionals. Door te vergelijken kan er beargumenteerd worden of de professionalisering wel degelijk het effect heeft dat gewenst is (J.J.H. Dekker, 2012).

Literatuurlijst

Bakker, N., Noordman, J., & Rietveld-van Wingerden, M. (2010). *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: idee en praktijk 1500-2000* (2^e herziende druk). Koninklijke Van Gorcum.

Bumbuc, Ș. (2016). *About Subjectivity in Qualitative Data Interpretation*. *International conference Knowledge-based organization*.

Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg. (2019). *Onvoldoende Beschermd – Geweld in de Nederlandse Jeugdzorg van 1945 tot heden (Deel 1)*.

Dane, J. (2006). *Honderd Jaar Kinderbescherming : uitgave ter gelegenheid van het jubileum van de Raad voor de Kinderbescherming en de Kinderwetten (1905-2005)*. SWP.

Dekker, J.J.H. (2007). *Opvoeding onder toezicht. De Nederlandse kindwetten in de eeuw van het kind. In Honderd jaar kindwetten 1905-2005 (10-33)*. The Hague: Ministry of Justice

Dekker, J.J.H. (2012). *Jeugdzorg in Nederland 1945-2010. Resultaten van deelonderzoek 1 van de Commissie Samson: historische schets van de institutionele ontwikkeling van de jeugdsector vanuit het perspectief van het kind en de aan hem/haar verleende zorg*.

Dekker, J.J.H. (2016). *A Belief in Magic, Professionalization in Post Second War Forced Child Protection. Educational Research: Discourses of Change and Changes of Discourse, Educational Research, 9*. Doi: 10.1007/978-3-319-30456-4_14

Dekker, M. (2009). *'Helpt hulp? Denken over resultaten van kindbeschermingsmaatregelen in e jaren vijftig en zeventig van de twintigste eeuw.'* In

Heirbaut, D., Rousseaux, [Thesis fully internal (DIV), Rijksuniversiteit Groningen].
Rijksuniversiteit Groningen.

Dekker, M. (2016). *Effectiviteit aan de horizon: Een studie rond onderzoek naar resultaat op het gebied van de justitiële kindbescherming in Nederland tussen 1945 en 2005*.

Ellingsen, I. T., Størksen, I., & Stephens, P. (2010). Q methodology in social work research. *International Journal of Social Research Methodology: Theory & Practice*, 13(5), 395–409. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/13645570903368286>

Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K., & Kyngäs, H. (2014). *Qualitative Content Analysis*. *SAGE Open*, 4(1), 215824401452263. <https://doi.org/10.1177/2158244014522633>

Exalto, J. (2019). *Mediaonderzoek geweld in de residentiële jeugdzorg: de vaktijdschriften (1951-2006): Bronstudie 11 bij het sectorrapport geweld in de residentiële jeugdzorg (1945-heden)*. Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg

Eysten, J. (1917), 'De kindervetten en hare toepassing'. in: *Onze Eeuw*, jrg. 17, pp. 95-117.

Flick, U. (2014). *An introduction to qualitative research*. 5th Edition. Sage Publications

Freidson, E. (1994). *Professionalism reborn: theory, prophecy, and policy*. Cambridge: Polity Press

Freidson, E. (2001). *Professionalism, the third logic. On the practice of knowledge*. Chicago: The University of Chicago Press

Friele, R.D., Bruning, M.R., Bastiaanssen, I.L.W., Boer, R. de, Bucx, A.J.E.H., Groot, J.F. de, Pehlivan, T., Rutjes, L., Sondeijker, F., Yperen, T.A. van, Hageraats, R. (2018). *Eerste evaluatie Jeugdwet: na de transitie nu de transformatie*. Den Haag: ZonMw.

Inspectie Veiligheid en Justitie. (2021). Jaarbericht 2020. In <https://www.inspectie-jenv.nl/Publicaties/jaarverslagen/2021/05/18/jaarbericht-2020>.

Inspectie Gezondheid en Jeugd.

Kim, Y., Hwang, S., Kim, I., Kim, J., Oh, H., Lee, J., Jung, E., Choi, G., & Choi, J. (2012). *Analysis of Quantitative Research Published by Korean Journal of Adult Nursing (1989~2011)*. Korean Journal of Adult Nursing.

Koekebakker, J. (1959). *Verzorging en opvoeding in kindertehuizen - Rapport van de Werkgroep gestichtsdifferentiatie*. Den Haag: Nationale Federatie voor Kinderbescherming

Kruithof, Bernard, en Piet de Rooy (1987), 'Liefde en plichtsbesef. De kinderbescherming in Nederland rond 1900', in: Sociologisch Tijdschrift, jrg. 19, pp. 637-668.

Mayring, P. (2000). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*, Weinheim: Beltz Deutscher Studien Verlag

Mertens, N. M. (1993). *De ondertoezichtstelling en andere maatregelen van kinderbescherming*. Wetenschappelijk Onderzoek- En Documentatiecentrum. Retrieved May 18, 2023, from <http://hdl.handle.net/20.500.12832/845>

Nederlands Jeugdinstituut. (2022, 27 oktober). *De problemen in de jeugdhulp en jeugdbescherming zijn alleen maar groter geworden*. zorgkrant.nl., van <https://zorgkrant.nl/jeugdzorg/16239-de-problemen-in-de-jeugdhulp-en-jeugdbescherming-zijn-alleen-maar-groter-geworden>

Pelt, M. van, Hoijtink, M., Oostrik, H., & Räckers, M. (2011). *Meesterschap in het sociaal werk. Over kennisontwikkeling en praktijkverbetering voor het vak en de organisatie*. Amsterdam: Uitgeverij SWP

Rietveld-van Wingerden, M. (2019). *Opvoedingstehuizen en geweld: een literatuurstudie (1945-2015): Bronstudie 12 bij het sectorrapport geweld in de residentiële jeugdzorg (1945-heden)*. In *Onvoldoende beschermd: Geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945-heden (blz. 1-113)*. Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/12/onvoldoendebeschermd-geweld-in-de-nederlandse-jeugdzorg-van-1945-tot-heden>

Spierts, M. J. S. (2014). *Stille krachten van de verzorgingsstaat: De preciaire professionalisering van de sociaal-culturele beroepen*. [, Universiteit van Amsterdam]. Marcel Spierts Onderzoek & Ontwikkeling.

Van Der Horst, F. C. P., Lucassen, N., Kok, R., Sentse, M., Jooren, L., & Luijk, M. P. (2016). *Opgroeien in het hedendaagse gezin*. Inleiding in de gezinspedagogiek. <https://repub.eur.nl/pub/93347>

Van Der Linden, A., Siethoff, F. G. A., & Zeijlstra-Rijpstra, A. E. I. J. (2009). *Jeugd en recht*. Bohn Stafleu van Loghum.

Van Houten, D. (2006). *Professionalisering en arbeidsdeling*. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 15(2), 17. <https://doi.org/10.18352/jsi.97>

Van Pelt, M., Roose, R., Hoijtink, M., Spierts, M., & Verharen, L. (2020). *Professionalisering van sociaal werk: theorie, praktijk en debat in Nederland en Vlaanderen*. Bussum ; Coutinho.

Waldijk, B., Stel, J. van der & Laan, G. van der (1999). *Honderd jaar sociale arbeid. Portretten en praktijken uit de geschiedenis van het maatschappelijk werk*. Assen: Van Gorcum.

Xiao, J., & Liu, X. (2023). *How Does Family Cultural Capital Influence the Individuals' Development?--Case Study about Left-Behind Children in China*. *Asia Pacific Education Review*, 24(1), 167–178.

Bijlage 1

Algemeen:

- a. **Wat is de naam van het vaktijdschrift?**
De Koepel
- b. **Wat is de titel van het artikel?**
De groepsleider in de godsdienstige vromen
- c. **Wat is de naam van de auteur van het artikel?**
L.H. Fontein
- d. **Wat is het beroep van de auteur?**
Directeur van het tehuis Mij. Zandbergen te Amersfoort
- e. **Wat is de publicatiedatum van het artikel?**
Januari 1959

Inhoudelijk :

- f. **Korte samenvatting van het artikel?**
De Directeur van het tehuis Mij. Zandbergen heeft een opiniestuk geschreven over wanneer iemand een goede groepsleider is als het gaat om omgaan met godsdienst in de instellingen. Hierbij noemt hij een aantal taken die de groepsleider heeft, maar ook taken die nog niet goed gaan volgens hem. Hij schrijft ook over het belang van godsdienst in de latere ontwikkeling van het kind in de instelling.
- g. **Wat is het onderwerp van het artikel?**
Godsdienst in de instelling
- h. **Wordt er gesproken over de vaardigheden van de groepsleider? Zo ja: welke vaardigheden?**
Ja, er wordt gesproken over de emotionele vaardigheden die een groepsleider moet bezitten. Ook gaat het over praktische vaardigheden, zoals hoe om te gaan met kinderen die geen affiniteit hebben met godsdienst.
- i. **Wordt er gesproken over de kwalificatie en certificering van de groepsleider? Zo ja: wat wordt hierover vermeld?**
Nee, het gaat niet zozeer over kwalificatie, meer over taken van de groepsleider.
- j. **Wordt er gesproken over de training, opleiding of scholing van de groepsleider? Zo ja: wat wordt hierover vermeld?**
Er wordt niet expliciet genoemd wat voor een opleiding de groepsleider moet bezitten. Wel gaat het over op welke manier de groepsleiders zichzelf kunnen bijscholen als het gaat om godsdienst bijbrengen.
- k. **Wordt er gesproken over de normen, waarden, overtuigingen en ethische principes van de groepsleider? Zo ja: welke?**
Ja, er wordt gesproken over hoe de godsdienstige overtuiging kan bijdragen aan de ontwikkeling van de kinderen. Het gaat ook over de normen en waarden die de groepsleider moet bezitten om de kinderen op een goede manier op te voeden. Deze normen en waarden moeten volgens de schrijver voortkomen uit de godsdienst.

Bijlage 2

1. Prins, P.G., 'Over Kinderbescherming en Opleiding', *Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk*, 1949, nummer 4, 53-55
2. Auteur onbekend, 'Selectie, opleiding en rechtspositie van het opvoedkundig personeel, werkzaam in inrichtingen voor kindbescherming', *Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk*, 1950, nummer 9, 138-140
3. Auteur onbekend, 'Benelux-studiedagen voor kindbescherming', *Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk*, 1950, nummer 23, 390
4. Langerhorst, H.G., 'De zondag in de inrichting', *De Koepel*, 1957, nummer 7, 304-307
5. Hille, E.V., 'De maatschappelijk werker in de inrichting', *De koepel*, 1957, nummer 12, 470-
6. Hogebrink-Visscher, L.C.P., 'Het ontvangen van bezoek', *De Koepel*, 1957, nummer 12, 440-443
7. Lubbers, A.S., Eggink, J.W., 'Naar een nieuwe methodiek? (Najaarconferentie „Pro Juventute”)', *De Koepel*, 1958, nummer 2, 46-53
8. Koekebakker, J., 'De dynamiek van de inrichting groep', *De Koepel*, 1958, nummer 9, 310-319
9. Fontein, L.H., 'De groepsleider in de godsdienstige vormen', *De Koepel*, 1959, nummer 1, 19-33
10. Drillich, P.A., 'In wijder verband', *De Koepel*, 1962, nummer 10, 479-487

11. Fontein, L.H., 'Over een nieuw boek van Eva Burmeister: "The Professional Houseparent" - De groepsleider in de inrichting', *De Koepel*, 1962, nummer 12, 580-585
12. Drillich, P.A., 'In wijder verband II', *De Koepel*, 1963, nummer 3, 6-16
13. Drillich, P.A., 'In wijder verband III', *De Koepel*, 1963, nummer 5, 236-243
14. Drillich, P.A., Van Praag, H., 'De orthopedagoog in de inrichting', *De Koepel*, 1963, nummer 8, 404-415
15. Behrend, E.E., 'Professionalisering en Methodiek, wat wordt hiermee gezegd?', *De Koepel*, 1964, nummer 3, 114-120
16. Beuke, H.J., 'Stand van zaken', *De Koepel*, 1964, nummer 3, 106-113